

VISIE VLAAMSE ARDENNEN 2050

VISIE VLAAMSE ARDENNEN 2050

Inhoudstafel

Introductie	2
Geïntegreerde visie	3
Opbouw van de tekst	3
Visie Vlaamse Ardennen 2050	3
Wonen en Ruimte in 2050	3
Ondernemen en Werken in 2050	4
Landbouw en landschap in 2050	5
Toerisme en Vrije Tijd in 2050	6
Zorg en Welzijn in 2050	6
Uitdagingen en hefboomen per domein	7
Wonen en Ruimte	7
Ondernemen en Werken	9
Landbouw en Landschap	11
Toerisme en Vrije Tijd	14
Zorg en Welzijn	15
Rode draden doorheen de visie	17
Inzetten op innovatie	17
Meer samenwerking tussen stakeholders	18
Balans in ruimtegebruik	18
Kernversterking	18
Duurzame mobiliteit	18
Inclusieve samenleving	19
Draagvlakcreatie	19
Ondersteuning door digitalisering	19
Permanente visieontwikkeling	20
Samen aan de slag	20
Samen sterker in 2050	20
Samenwerking als hefboom	20
Permanente opvolging	20
Voor een daadkrachtige regio	21
Efficiënte governance en structuur	21

Introductie

In 2024 startten de 14 steden en gemeenten van de referentieregio Vlaamse Ardennen op initiatief van het Burgemeestersoverleg een traject om een gezamenlijke toekomstvisie te ontwikkelen voor een welvarende regio waarin burgers, ondernemers en organisaties optimaal kunnen wonen, werken en leven.

Met het opstellen van deze ambitieuze toekomstvisie wil de regio een gemeenschappelijk referentiekader met gedeelde uitdagingen, kansen, doelstellingen en prioriteiten vastleggen. Een wervend en positief toekomstbeeld dat verbindt en motiveert. Met een toekomstplan kan de regio beter inspelen op grote maatschappelijke veranderingen, toekomstbestendig beleid voeren en de belangen van de Vlaamse Ardennen proactief behartigen.

Deze visie werd ontwikkeld tussen mei 2024 en oktober 2025. Het traject werd opgestart op initiatief van het Burgemeestersoverleg in samenwerking met de lokale besturen Brakel, Herzele, Horebeke, Kluisbergen, Kruisem, Lierde, Maarkedal, Oosterzele, Oudenaarde, Ronse, Sint-Lievens-Houtem, Wortegem-Petegem, Zottegem en Zwalm en ondersteund door SOLVA en Scopernia. De tekst kwam tot stand op basis van een cijfermatige analyse en een interactief proces met beleidsmakers, experts, stakeholders, sectoren, departementen en middenveldorganisaties uit diverse domeinen.

Maatschappelijke, ecologische en economische transitie laten zich steeds nadrukkelijker voelen en stellen de regio voor complexe uitdagingen. Deze dynamiek biedt ook kansen: om keuzes te maken die richting geven, om samenwerking te versterken en om een gedeelde toekomstvisie te ontwikkelen die de eigenheid van de regio niet onder druk zet maar ze verdiept en verankert.

Dit document schetst een toekomstbeeld voor de Vlaamse Ardennen in 2050, opgebouwd rond de eigen sterktes en het herkenbare DNA van de regio, afgeleid uit een uitgebreide cijfermatige omgevingsanalyse. We vertrekken vanuit dit DNA en de belangrijkste maatschappelijke uitdagingen om in vijf thematische domeinen op zoek te gaan naar een optimistische visie voor de regio in 2050.

Het doel is om in een open dialoog met politiek, experts en stakeholders een wervend toekomstverhaal te ontwikkelen dat wordt gedragen door burgers, bedrijven, politiek en alle andere stakeholders. De visietekst kan als basis worden gebruikt om gesprekken aan te gaan met de betrokken partijen, van de eigen inwoners tot bovenlokale politieke niveaus die mee het beleid en de toekomst bepalen.

Geïntegreerde visie

Deze visienota richt zich op vijf beleidsdomeinen en onderstreept het belang van domeinoverschrijdende samenwerking voor de toekomst van de Vlaamse Ardennen. Door verbanden te leggen tussen sectoren en expertises, wordt verkokering doorbroken en ontstaat een geïntegreerde aanpak over beleidsniveaus heen.

Deze visie kan enkel worden gerealiseerd door samenwerking tussen verschillende stakeholders, zowel binnen één domein als over de domeinen heen. Zo ontstaan er transversale stromen die in de visie 2050 een duidelijke meerwaarde creëren. Samenwerking vormt in onze toekomstvisie dan ook de essentie van een sterke regio in 2050.

Opbouw van de tekst

We starten met de krachtlijnen van de Visie Vlaamse Ardennen 2050 in vijf domeinen. Vervolgens werken we per domein de huidige uitdagingen uit en formuleren we hefboomen: concrete beleidsaanbevelingen en acties om de toekomstvisie te realiseren. Daarna lichten we de rode draden toe die domeinoverschrijdend richting geven aan toekomstige keuzes. Tot slot beschrijven we de samenwerking en governance voor uitvoering, financiering en opvolging.

Visie Vlaamse Ardennen 2050

Wonen en Ruimte in 2050

In 2050 zijn de Vlaamse Ardennen een voorbeeld van **leefbare, toekomstgerichte woonontwikkeling, waarin kwalitatieve verdichting hand in hand gaat met respect voor het landschap en de eigenheid van elke gemeente**. Via een regionaal kader voor gespreide verdichting is ingezet op maatwerk: elke stad, wijk en gemeente kan bijdragen aan bijkomende woongelegenheiten, afgestemd op lokale context en noden. Hergebruik van bestaande gebouwen en gronden vormt de basis, waardoor open ruimte wordt vrijgemaakt. Wonen is slim gecombineerd met werk, diensten en voorzieningen op wandel- en fietsafstand, wat de leefkwaliteit verhoogt en de nood aan verplaatsingen vermindert. Het beleid rond lintbebouwing is pragmatisch: in plaats van verdere versnippering wordt ingezet op verdichting, functiemenging en dorpsgerichte inbreiding rond bestaande infrastructuur. Zo combineert de regio wooncomfort, ruimtelijke efficiëntie, samenleven en landschapsbehoud in een toekomstbestendig geheel.

Het ruimtelijk beleid in de Vlaamse Ardennen is gekenmerkt door sterke regionale samenwerking en een gedeelde uitvoeringskracht, met het resultaat van jarenlange renovatie als motor voor duurzaamheid én sociale inclusie. Een regionaal renovatieplatform speelt hierbij een centrale rol in het bij elkaar brengen van betrokken actoren, afstemming en begeleiding van de renovatietrajecten. Deze werking is ingebed in een krachtig 'Renovatie-Marshallplan' dat subsidies, expertise en uitvoering

samenbrengt in één geïntegreerde aanpak. Sociale huisvesting is evenwichtig gespreid over dorpen en steden, ondersteund door een transparant toewijzingssysteem en gedragen door samenwerking tussen lokale besturen en private partners. Voor kleinere gemeenten is een specifiek kader uitgewerkt dat hen toelaat hun sociaal objectief haalbaar te realiseren. Daarnaast is er ingezet op een gedifferentieerd woningaanbod voor uiteenlopende inkomens, leeftijden en gezinssituaties, verspreid over het hele grondgebied. Zo vormt de regio een stuwende kracht achter toekomstbestendig wonen, sociale rechtvaardigheid en ruimtelijke samenhang.

In 2050 is **wonen in de Vlaamse Ardennen duurzaam, ruimtelijk doordacht en perfect afgestemd op de dagelijkse realiteit van haar inwoners**. Binnen een straal van een kwartier zijn alle basisvoorzieningen vlot bereikbaar: winkels, scholen, kinderopvang, cultuur, sport en zorg. Dit is mogelijk gemaakt door functies actief te vermengen binnen woongebieden, waar wonen wordt gecombineerd met (maak)ateliers, coworking, lokale handel en zorgvoorzieningen. Voor functies die zich verder weg bevinden, is er vlotte toegang tot nieuwe mobiliteitsmodi. Slimme verdichting werd gestimuleerd via opsplitsing van bestaande woningen, herbestemming van hoeves en kwaliteitsvolle inbreiding, waardoor bijkomende woonruimte ontstaat zonder extra ruimtebeslag. Tegelijk werd ingezet op de autonomie van bewoners, ook in afgelegen woningen, via zelfvoorziening in energie, water, connectiviteit enzovoort. Deze combinatie van nabijheid, multifunctionaliteit en autonomie maakt van de Vlaamse Ardennen een regio waar leefkwaliteit en duurzaamheid hand in hand gaan.

Ondernemen en Werken in 2050

In 2050 vormen de Vlaamse Ardennen een economisch veerkrachtige regio, gedragen door lokale sterktes en een doordachte focus op duurzame groei. Dit is gerealiseerd door duidelijke speerpunten te definiëren en structureel te ondersteunen. Landbouw is daarin een volwaardige economische pijler. Lokale verwerking, innovatieve teelten en samenwerking met regionale industrie maken landbouw rendabel en toekomstgericht. Tegelijk is toerisme uitgebouwd tot een dragende sector die ondernemerschap stimuleert, lokale werkgelegenheid creëert en nauwe link legt met opleiding en innovatie. Duurzame industriële niches kregen ruimte om te groeien, met aandacht voor hun ecologische voetafdruk en ruimtelijke inpassing. Ondernemen, werken en wonen zijn samengebracht in levendige kernen, waar economische activiteit de leefbaarheid versterkt. Een speciaal daarvoor opgericht regionaal innovatiecentrum Vlaamse Ardennen, en een netwerk van incubatoren vormen het kloppende hart van deze ontwikkeling: hier ontmoeten opleiding, kennisdeling en samenwerking elkaar, waardoor complementariteit en lokale verankering structureel verankerd zijn in het economisch beleid van de regio.

In 2050 zijn ondernemerschap en werkgelegenheid de drijvende kracht van de Vlaamse Ardennen.

De regio ondersteunt actief ondernemers en zorgt voor lokale verankering, waardoor economische activiteit structureel verbonden is met lokale sterktes en toekomstgerichte sectoren. Onderwijs en arbeidsmarkt zijn nauw op elkaar afgestemd dankzij duurzame samenwerking tussen scholen, bedrijven en overheden, wat resulteert in relevante opleidingen en vlotte instroom in knelpuntberoepen. Ondernemerschap gaat hand in hand met structurele jobcreatie en duurzame tewerkstelling, ook voor laaggeschoolde profielen, waardoor brede sociale inclusie wordt gerealiseerd. Het arbeidsmarktbeleid richt zich op de volledige beroepsbevolking, met bijzondere aandacht voor het activeren van inactieven via gerichte begeleiding en maatwerk, waarbij ook sociale economie een hefboom vormt voor duurzame tewerkstelling. Deze geïntegreerde aanpak maakt van werk niet alleen een bron van inkomen, maar ook een hefboom voor persoonlijke ontwikkeling, regionale verbondenheid en economische veerkracht.

In 2050 is het economische beleid in de Vlaamse Ardennen stevig verankerd in een ruimtelijk doordachte en energie-efficiënte visie, afgestemd op de noden van morgen.

De regio is beter ontsloten dankzij strategische mobiliteitsassen en aangepast openbaar vervoer, wat de bereikbaarheid voor werknemers, klanten en leveranciers aanzienlijk heeft verbeterd. Bedrijventerreinen worden efficiënt en toekomstgericht ingezet op basis van een visietoets die duurzame economische ecosystemen stimuleert en ruimte biedt aan innovatieve niches. Leegstand is doelgericht aangepakt, met

herbestemming en meervoudig ruimtegebruik als standaardpraktijk, en economische functies zijn opnieuw verweven met de dorpskernen om lokale dynamiek te versterken. De energietransitie is lokaal gedragen, met coöperatieve modellen en collectieve projecten die zorgen voor duurzame opwekking, verdeling en verhoogde zelfvoorzienendheid. Zo ondersteunt het economische beleid niet enkel groei, maar ook klimaatdoelstellingen, ruimtelijke kwaliteit en regionale verbondenheid.

Landbouw en landschap in 2050

In 2050 vormt land(schaps)bouw het fundament van een toekomstgerichte Vlaamse Ardennen.

Landbouw en landschap zijn er onlosmakelijk verweven binnen een gedeelde, gedragen visie die vertrekt vanuit de specifieke eigenheid van de regio – een atypische landbouwstreek, niet te vergelijken met andere Vlaamse landbouwgebieden. Die unieke positie is versterkt door een langetermijnbeleid dat lokale noden, economische haalbaarheid en ecologische meerwaarde integreert. Klimaatadaptatie en biodiversiteit zijn structureel verankerd als topprioriteiten, zichtbaar in nieuwe teelten, doordachte erosiebestrijding en een fijnmazige groen-blaue dooradering. Pilotprojecten, mede mogelijk gemaakt met Europese instrumenten, hebben geleid tot nieuwe oplossingen en standaarden. De landbouwer van 2050 is een innovatieve ondernemer die traditionele voedselproductie combineert met actieve landschapszorg, binnen hybride landbouwmodellen waarin agro-ecologie, circulaire ketens, technologische innovaties, nieuwe methodes en regionale verwerking centraal staan. Verjonging van de sector wordt gestimuleerd via een educatieve landbouwhub, waar kennis, praktijk en innovatie samenkomen. Zo blijft landbouw niet alleen economisch relevant, maar ook de ruggengraat van de regio.

Landbouw fungeert in de Vlaamse Ardennen als motor voor regionale economische ontwikkeling, door actief in te zetten op lokale verankering van productie, verwerking en energie. Het verdienmodel van landbouwers is verbreed: naast voedselproductie maakt landschapsbeheer – van het onderhoud van hagen en houtkanten tot het versterken van trage wegen – in 2050 integraal deel uit van hun economische activiteiten en wordt vergoed als publieke dienstverlening. Tegelijkertijd zijn landbouwbedrijven uitgegroeid tot lokale energieknooppunten, met zonnepanelen en slimme benutting van agro-reststromen. Innovatieve energieprojecten en collectieve energiedeling worden mogelijk dankzij een duidelijke regionale visie op duurzame energie. De korte keten is structureel uitgebouwd, met regionale verwerking van basisproducten en een herkenbaar “Terroir Vlaamse Ardennen”-label dat kwaliteit, herkomst en ambacht uitdraagt. De inwoners van de Vlaamse Ardennen kiezen bewust voor lokale producten en de lokale afzet wordt versterkt door gerichte investeringen, publieke aankopen en samenwerkingen met scholen, zorginstellingen en gemeenten. Zo is de landbouwsector niet enkel producent van voeding, maar ook spil in een circulaire, inclusieve en veerkrachtige regiogebonden economie.

In 2050 is landbouw in de Vlaamse Ardennen diep geïntegreerd in het weefsel van onderwijs, ruimtelijke ontwikkeling en publieke betrokkenheid. Via praktijkgerichte leerpakketten, landbouwers in de klas en educatieve boerderijen is de kloof tussen landbouw en maatschappij actief overbrugd, met jonge generaties die opgroeien met kennis van en respect voor voedselproductie. Leegstaande hoeves zijn toekomstgericht herbestemd tot hubs voor duurzame ondernemers, innovatieve landbouwgelinkte industrie of multifunctionele kernfuncties. Deze transformatie gebeurt met aandacht voor eigenaarschap: grond en invloed blijven zoveel mogelijk binnen de regio, zodat de lokale gemeenschap zeggenschap behoudt over haar toekomst. Het fijnmazige netwerk van trage wegen wordt uitgebouwd tot een verbindend systeem tussen landbouwzones, dorpen, natuur en recreatie. Publieke gronden dienen als experimenteerruimte voor landbouwinnovatie, gestuurd via een regionale regie in samenwerking met bovenlokale organisaties. Deze aanpak heeft niet alleen het draagvlak voor landbouw versterkt, maar ook de rol van de sector als drager van een inclusieve, duurzame en verbonden regio.

In 2050 is landbouw in de Vlaamse Ardennen meer dan alleen voedselproductie. Het is tegelijk landschapsbeheer, energieproductie, innovatie en identiteit. Landbouwers zijn de spil in een circulaire economie waarin natuur, klimaat en gemeenschap elkaar versterken.

Toerisme en Vrije Tijd in 2050

In 2050 zijn de Vlaamse Ardennen de koploper inzake duurzaam toerisme als economische groeisector. Dit is gerealiseerd door zorg te dragen voor het unieke DNA van sterke landschappen en waardevol erfgoed, en dit belevingsvol te ontsluiten met nieuwe technologieën zoals AI, augmented reality en andere digitale toepassingen. Het toeristisch aanbod is optimaal gespreid over de regio, met genetwerkte faciliteiten en een jaarvullend, toegankelijk aanbod dat verschillende doelgroepen bedient. De focus ligt op kwalitatief toerisme dat actief bijdraagt aan de regionale economie en sociale dynamiek. Door slim beheer van evenementen en doortochten wordt overlast voor inwoners beperkt, wat leidt tot een breed draagvlak. Er is een toeristisch investeringsfonds opgezet, gespijsd met een bijdrage van bezoekers, waarmee unieke landschapsbelevingen mogelijk worden gemaakt. Tot slot is er sterke samenwerking met kenniscentra en innovatieve private spelers, gebundeld in een regionaal incubatiecentrum dat toeristische vernieuwing en duurzame groei stimuleert. Op die manier wordt toerisme echt een motor van welvaart die in de regio lokaal verankerde en vlot toegankelijke jobs creëert.

De Vlaamse Ardennen zijn een bruisende regio waar een sterk en doordacht vrijetijdsaanbod bijdraagt aan gemeenschapsvorming en levendige kernen. Dit is bereikt door regionale samenwerking die toelaat om een kostenefficiënt en gespreid aanbod te realiseren in diverse kernen, afgestemd op lokale noden en sterktes. Erfgoedsites zijn respectvol herontwikkeld tot 'derde plekken' – laagdrempelige ontmoetingsruimtes waar cultuur, ontspanning en sociale interactie samenkomen. Daarnaast wordt ingezet op projectmatige samenwerking om periodiek sportieve en culturele evenementen met bovenlokale uitstraling te organiseren, wat niet alleen de regionale identiteit versterkt, maar ook economische en sociale dynamiek creëert. Zo is vrije tijd in 2050 een structurele bouwsteen van een verbonden, aantrekkelijke en toekomstgerichte regio.

In 2050 zijn de Vlaamse Ardennen niet alleen een leefbare, maar ook een jonge regio met sterke aantrekkingskracht voor jonge gezinnen en een aantrekkelijk aanbod voor jongeren. Dit is gerealiseerd door te investeren in kwaliteitsvolle recreatiezones en jeugdverblijven met een bovenlokale uitstraling, die inspelen op de behoeften van zowel lokale jeugd als bezoekers. Deze voorzieningen vormen ankerpunten voor ontspanning, ontmoeting en beleving. Daarnaast werd een jongerentoets ingevoerd bij de ontwikkeling van toeristische producten, waardoor gezinsvriendelijkheid en intergenerationele beleving centraal staan. Zo bieden de Vlaamse Ardennen in 2050 niet alleen rust en ruimte, maar ook dynamiek, kansen en een toekomst voor de volgende generaties.

Zorg en Welzijn in 2050

In 2050 zijn de Vlaamse Ardennen **een regio waar welzijn en samenleven de basis vormen van een sterk en veerkrachtig maatschappelijk weefsel.** Verbondenheid is geen randvoorwaarde, maar een actief nagestreefde doelstelling, verankerd via structurele regionale samenwerking met overlegplatformen, verenigingen, brugfiguren en inclusieambtenaren die drempels verlagen en verbinding versterken. Samenleven is geïntegreerd in elk beleidsdomein: mobiliteit, cultuur, ruimtelijke planning en economie worden bewust ingezet om sociale cohesie te bevorderen. Buurtgericht werken is uitgegroeid tot een vaste waarde, met lokale dienstencentra, laagdrempelige ontmoetingsplekken, burgerbudgetten en ruimte voor initiatief als concrete bouwstenen. Op het vlak van wonen en zorg is er een gedeelde visie ontwikkeld op ruimtegebruik die inzet op sociale en generationele mix, met inclusieve woon- en zorgcampussen als resultaat. Deze integrale benadering maakt van de regio een plek om te wonen of te werken, én gemeenschap waar mensen zich thuis voelen, gezien worden en zorg dragen voor elkaar.

De zorg in de Vlaamse Ardennen is inclusief, nabij en efficiënt georganiseerd, met als doel het dichten van maatschappelijke kloven. Een toegankelijk portaal voor eerstelijnszorg – zowel digitaal als fysiek – vormt het centrale aanspreekpunt voor burgers en ondersteunt samenwerking en oriëntatie binnen het zorglandschap. De bereikbaarheid van basiszorg en onderwijs is sterk verbeterd, onder meer door het herintroduceren van voorzieningen in kernen waar het aanbod eerder verdween. Gemeenten

spelen een actieve rol in het opsporen en opvangen van hiaten in het zorgaanbod, via gerichte investeringen, infrastructuurontwikkeling en gezamenlijke lobby. Tegelijk worden gezondheidsverschillen, digitale ongelijkheid en participatiekloof aangepakt via outreachend beleid en nauwe samenwerking tussen diensten. De zorg in de regio is daardoor goed georganiseerd, eerlijk verdeeld en afgestemd op de diverse noden van haar inwoners.

In 2050 vormen technologie, transparantie en ontmoeting de pijlers van een mensgericht welzijnsbeleid in de Vlaamse Ardennen. Digitale innovatie ondersteunt menselijke zorg: slimme tools en AI zorgen voor administratieve vereenvoudiging, vroegdetectie en gepersonaliseerde ondersteuning, steeds met aandacht voor digitale inclusie en behoud van menselijk contact. Nieuwkomers worden geïntegreerd via participatietrajecten en een structurele integratieaanpak die inzet op verbinding en wederzijds begrip, rechten en plichten. Ontmoeting wordt actief gestimuleerd via kleinschalige initiatieven, gemeenschappelijke ruimtes en een “common ground”-benadering waar alle inwoners zich welkom en betrokken voelen. Tot slot wordt de impact van welzijnsbeleid transparant en zichtbaar gemaakt, met duidelijke resultaten die het draagvlak versterken en burgers actief betrekken bij het vormgeven van hun gemeenschap. Welzijn is in de Vlaamse Ardennen in 2050 een gedeeld maatschappelijk project.

Uitdagingen en hefboomen per domein

Wonen en Ruimte

Uitdagingen

De verdeling van ruimte tussen natuur, landbouw, ondernemen en wonen is een complexe uitdaging. Ruimte is een kostbare voorraad waar we zuinig mee om moeten gaan. Veel ingrepen in de ruimte hebben gevolgen voor de langere termijn en beperken ontwikkelingsmogelijkheden in de toekomst. Een duurzame ruimtelijke ontwikkeling moet tot een betere benutting en meer kansen in de toekomst leiden. Het vinden van een goed evenwicht tussen verschillende vormen van ruimtegebruik is essentieel voor een duurzame toekomst van onze streek.

Het concept van **sterke kernen en de '15-minuten stad'** streeft ernaar dat alle essentiële voorzieningen, zoals winkels, scholen, parken en gezondheidsdiensten, binnen een kwartier te voet of per fiets bereikbaar zijn. Dit model bevordert niet alleen een gezonde levensstijl, maar vermindert ook de afhankelijkheid van auto's, verbetert de luchtkwaliteit, en versterkt de lokale economie en sociale cohesie in stedelijke en landelijke kernen. Het vertalen van dit concept naar '15-minuten regio' in de Vlaamse Ardennen, met zowel stedelijke centra als uitgestrekte landelijke gebieden, biedt unieke uitdagingen en kansen.

Betaalbaar & kwalitatief wonen: de Vlaamse Ardennen kampen met een groot deel verouderde en minder kwalitatieve woningen. Verouderde woningen renoveren is essentieel, niet alleen voor het verbeteren van de algemene woonkwaliteit, maar ook voor het verhogen van de energie-efficiëntie als bijdrage aan de klimaatdoelstellingen. Echter, de betaalbaarheid en uitvoerbaarheid van deze renovaties, zowel op technisch als logistiek vlak, vormen significante uitdagingen. Deze factoren maken het verhogen van de woonkwaliteit tot een complexe opgave.

Hefboomen

Om de ambities van De Vlaamse Ardennen op vlak van wonen waar te maken, is een reeks van concrete hefboomen gedefinieerd die de basis kunnen zijn van beleid, bestuur en acties.

1. Gespreide verdichting met kwaliteit

- Ontwikkel een regionaal kader dat kernversterking mogelijk maakt met lokaal maatwerk, sociale mix en goede architectuur.

- Hergebruik primeert: transformeer panden en braakliggende zone-eigen sites, splits grote woningen, activeer wonen boven winkels.
- Revisie van Vlaamse regelgeving rond woonuitbreidingsgebieden om kleinschalige, kwaliteitsvolle inbreiding niet te belemmeren; ondersteuning met ontwerp- en begeleidingstrajecten.

2. Renoveren met regie (één regionaal loket)

- Richt een regionaal renovatieplatform op (geen extra administratie) dat initiatieven bundelt, afstemming waarborgt en één aanspreekpunt biedt en de regie voert.
- Versnel met renovatiecoaches (bv. via Energiehuis) en digitale/AI-tools die subsidies en maatregelen automatisch matchen.
- Bewaak de kwaliteit door het gericht gebruik van sterke instrumenten (zoals het conformiteitsattest en de inzet van een sterk team handhavingsambtenaren).
- Lanceer een Renovatie-Marshallplan: eenvoud, continuïteit en meer uitvoeringskracht voor gemeenten en burgers.

3. Sterke kernen: slim verdichten & mixen

- Versterk kernen via doordachte verdichting die leefbaarheid en sociale cohesie verhoogt, zonder blinde appartementisering.
- Combineer wonen met lokale functies (kleine maakruimte, dienstverlening, gedeelde ruimtes) binnen wandelafstand.
- Ontwikkel kernen als knooppunten in de 15-minutenregio waar wonen, werken, zorg en ontspanning samenkomen.

4. Samen sterk voor gebiedsgericht en geïntegreerd regionaal maatwerk

- Voer gerichte lobby om de eigenheid van onze regio te erkennen en gebiedsgericht maatwerk en regionale governance als principes te verankeren in het beleid van hogere overheden.
- Versterk de slagkracht van lokale besturen via meer autonomie binnen duidelijke bovenlokale kaders, met ondersteuning vanuit hogere overheden.
- Veranker structurele regionale samenwerking en beleidscontinuïteit over legislaturen heen, met langetermijnvisies die continuïteit garanderen.
- Vereenvoudig procedures en beperk hinderlijke vertraging zonder belang; laat de lokale context primair door lokale besturen evalueren.

5. Betaalbaar & sociaal wonen, evenwichtig gespreid

- Spreid sociale huisvesting evenwichtiger, afgestemd op lokale draagkracht en duidelijke doelgroepen.
- Versnel via helder instrumentarium en versterkte begeleiding (incl. geconventioneerde huur als brug tussen sociaal en privaat).
- Betrek ook de private sector met bindende afspraken over kwaliteit, betaalbaarheid en sociale integratie.

6. De 15-minutenregio als kompas

- Gebruik de 15-minutenlogica om nabijheid en levenskwaliteit te versterken; geen rigide norm, wel richtinggevend.
- Blijf streven naar een goede ontsluiting van de regio door het realiseren van cruciale missing links (zoals de N60) en vul hiaten met gedeelde mobiliteit en beter openbaar vervoer; accepteer dat sommige bovenlokale functies elders liggen.
- Stuur ruimtelijk beleid op minder autodependentie en multimodale verbindingen tussen kernen.

7. Wonen-werken verweven

- Maak functiemenging mogelijk: ateliers, praktijken en kleinschalige werkruimtes in woongebieden, afgestemd op context.
- Herbestem leegstaande landbouwgebouwen en industriële sites tot kwalitatieve woon-werkprojecten met gemengde functies zoals economie, toerisme of zorg.
- Stimuleer inbreiding zonder extra ruimtebeslag (splitsen, interne aanpassingen) en faciliteer het model voor telewerkers en zelfstandigen.

8. Woningaanbod op maat van levensfases

- Segmenteer vraaggestuurd: levensfase, inkomen, gezinssituatie in plaats van louter sociaal vs. privaat.
- Voorzie een breed palet aan woonvormen, met kwaliteits- en energie-eisen als harde randvoorwaarde.
- Plan evenwichtige spreiding van types over steden, dorpen en kernen via flexibele bestemmingskaders.

9. Erfgoed & dorpentypologie koesteren

- Behoud historische kenmerken, bouwkundig erfgoed en dorpsidentiteit zonder de hedendaagse woonkwaliteit te smoren.
- Werk met gebiedsgerichte typologieën (materialen, schaal, ritme) als inspiratie- en toetskader.
- Koppel erfgoedzorg aan renovatie, duurzaamheid en kernversterking (kwaliteit als troef voor draagvlak).

10. Lintbebouwing: differentiëren en toekomstbestendig maken

- Differentieer: optimaliseer en versterk “goed gelegen” linten (kerngebonden) via verdichting en functiemix; “niet-goed gelegen” linten geleidelijk uitdoven met flankerend beleid.
- Ontwikkel een pragmatische langetermijnvisie: waar uitfaseren (bv. geen collectieve infrastructuur) en waar zelfvoorzienend behouden (energie, water, connectiviteit).

11. Rechtszekerheid voor zonevreemd patrimonium en herbestemming van hoeves

- Pleit bij hogere overheden voor een definitief, eenduidig en rechtszeker juridisch kader voor zonevreemdheid.

12. Realisatie van rioleringsdoelstellingen & autonomie van afgelegen woningen

- Pleit voor een afdoend wettelijk kader.
- Onderzoek zelfvoorzienende oplossingen voor afgelegen percelen.

Ondernemen en Werken

Uitdagingen

Het **economisch weefsel van de regio** is de fundering voor lokale tewerkstelling, welzijn en welvaart. De economie van de Vlaamse Ardennen omvat een diversiteit aan activiteiten, van traditionele sectoren zoals landbouw, handel, horeca en industrie tot innovatieve start-ups en initiatieven binnen de kenniseconomie. Regio's kunnen hun economisch weefsel boosten door een duidelijke economische identiteit te definiëren en een gericht beleid te ontwikkelen om binnen dit profiel specifieke investeringen en bedrijven aan te trekken. Dit weefsel moet niet alleen veerkrachtig zijn maar ook complementair zodat de verschillende sectoren elkaar aanvullen en versterken. Een belangrijk aandachtspunt is de leefbaarheid van de lokale handelskernen.

Lokale tewerkstelling is een uitdaging in de Vlaamse Ardennen: de jobratio van 55 op 100 (het aantal beschikbare jobs per 100 mensen op actieve leeftijd) is bij de laagste van heel Vlaanderen. De tijdsduur

voor woon-werk verkeer is logischerwijze het hoogst. Veel inwoners pendelen naar andere regio's, veelal met de wagen. Dit zet druk op mobiliteit, levenskwaliteit en de leefbaarheid van kernen. Meer lokale tewerkstelling kan bijdragen aan een sterker en stabiel economisch weefsel en aan het welzijn van de inwoners van de regio.

Het **onderwijs speelt een cruciale rol** in de vorming van de toekomstige arbeidsmarkt. In regio's waar onderwijsinstellingen excelleren, zien we vaak een versterkte economische ontwikkeling dankzij een spill-over effect, waarbij onderwijs en bedrijfsleven elkaar wederzijds versterken. Ook voor de Vlaamse Ardennen lijkt het essentieel om de symbiose tussen het lokale onderwijsstelsel en de economische dynamiek te intensiveren. Hierbij kan ingezet worden op een onderwijsaanbod dat nauw aansluit bij de regionale economische ambities en toekomstvisies.

Ruimtenoden: om bedrijven aan te trekken en de lokale economie te stimuleren, is de beschikbaarheid van fysieke ruimte cruciaal. In de Vlaamse Ardennen, net als elders, wordt ruimte steeds schaarser. Het is daarom van essentieel belang om zowel bestaande als nieuwe ruimtes optimaal te benutten. Dit geldt voor industriële sites, flexibele werkplekken en handelspanden. Strategische planning en doordachte inrichting, afgestemd op de gewenste bedrijfsactiviteiten en werktypen, zijn sleutels tot het versterken van onze lokale economie.

Hefbomen

Om de Vlaamse Ardennen uit te laten groeien tot een sterke en herkenbare economische regio, is een reeks van concrete hefbomen gedefinieerd die de basis kunnen zijn van beleid, bestuur en acties.

1. Bouw aan sterke economische profielen

- Landbouw krijgt een volwaardige plaats in het economische beleid, met lokale verwerking, nieuwe teelten en circulaire modellen die de toegevoegde waarde in de regio houden. Innovatieve methodes en samenwerking met de industrie (bv. drones, biogebaseerde bouwmaterialen) maken deel uit van een hybride landbouwmix.
- Zorg wordt uitgebouwd tot een dragende pijler die inzet op lokale tewerkstelling en nauwe samenwerking met onderwijs en publieke diensten.
- Toerisme en horeca worden structurele motoren van werkgelegenheid. Naast recreatief toerisme wordt ook zakelijk toerisme ontwikkeld, terwijl cafés, B&B's en kleinschalige horeca de dorpskernen levendig houden.
- Industrie blijft behouden als economische factor, en evolueert naar duurzame en innovatieve niches.
- Een regionaal incubatornetwerk ondersteunt start-ups in speerpuntsectoren, en versterkt de ondernemende dynamiek.

2. Zet kennis en innovatie centraal, investeer in talent en vernieuwingskracht

- Hoger onderwijs en opleidingsaanbod worden afgestemd op de speerpuntsectoren en bevolkingsgroei.
- Innovatieve ecosystemen brengen onderwijs, bedrijven en maatschappij samen, zodat studenten, werknemers en werkzoekenden nieuwe vaardigheden verwerven.
- Een regionaal innovatiecentrum wordt uitgebouwd.
- Innovatie wordt ingezet als motor voor economische transitie, kennisdeling en ondernemerschap.
- Versterk het innovatievermogen van de lokale besturen en positioneer ambtenaren als 'maatschappelijke ondernemers'. Door expertise te bundelen en systemen beter op elkaar af te stemmen, bouwen we samen aan een slimme regio.

3. Stimuleer ondernemerschap en een actieve arbeidsmarkt

- Lokale ondernemers krijgen gerichte ondersteuning en aansluiting bij een regionaal netwerk om kruisbestuiving en samenwerking te stimuleren.
 - Ondernemerschap wordt maximaal gekoppeld aan duurzame jobs.
 - Onderwijs en arbeidsmarkt werken structureel samen: scholen, opleidingsverstrekkers en bedrijven ontwikkelen trajecten die talenten activeren en de krapte op de arbeidsmarkt verminderen. Hierbij besteden we ook aandacht aan het belang van taalwerving.
 - Een inclusief arbeidsmarktbeleid activeert ook inactieven en werklozen, en zet in op laagdrempelige jobs die kansen bieden voor iedereen. Ook sociale economie speelt hierin een belangrijke rol door kansen te creëren voor mensen met een afstand tot de arbeidsmarkt.
4. Verbind de regio beter. Mobiliteit vormt een randvoorwaarde voor ondernemerschap en werk:
- Strategische investeringen verbeteren de interne verbindingen in de regio.
 - Gemeenten voeren samen een krachtige lobby richting hogere overheden om openbaar vervoer en infrastructuur beter af te stemmen op de reële noden van inwoners en bedrijven.
5. Ontwikkel bedrijventerreinen met visie, als strategische hubs voor de economie van morgen:
- Uitgifte gebeurt regionaal gecoördineerd om versnippering te vermijden.
 - Bedrijven clusteren in ecosystemen die samenwerking en kennisdeling stimuleren.
 - Een visietoets zorgt ervoor dat nieuwe bedrijvigheid past binnen de beschikbare ruimte en de regionale ambities.
6. Maak dorpskernen bedrijvig en levendig, als het kloppend hart van de regio
- Multifunctionele kernen combineren horeca, kleine diensten, kleinschalige maakbedrijven en voorzieningen zoals kinderopvang en lokale werkplekken.
 - Het concept van de 15-minutenregio zorgt ervoor dat mensen dichtbij huis kunnen werken, winkelen en voorzieningen gebruiken.
 - Bedrijvige kernen versterken niet alleen de lokale economie, maar ook de sociale samenhang en leefkwaliteit.
7. Gebruik ruimte slim en duurzaam
- Bedrijventerreinen en dorpskernen worden optimaal benut, met oog voor herbestemming van leegstaande panden.
 - Ook landelijke gebouwen zoals hoeves en kerken krijgen nieuwe economische of maatschappelijke functies.
8. Versnel de energietransitie. Duurzame energie wordt een structurele pijler van het economisch beleid:
- Een regionale visie op energieopwekking en -deling ondersteunt bedrijven, inwoners en gemeenten.
 - Energiecoöperaties en lokale partnerschappen stimuleren samenwerking en zelfvoorzienendheid.
 - Collectieve projecten versterken tegelijk de energietransitie en de economische veerkracht van de regio.

Landbouw en Landschap

Uitdagingen

73% van de oppervlakte van de Vlaamse Ardennen is bestemd voor landbouw. Tegelijkertijd is er relatief lage tewerkstelling in deze sector. Zowel de economische als de ecologische kant van landbouw staan onder druk. Veel landbouwers hebben het moeilijk om het hoofd boven water te houden. Klimaatverandering en natuurwetgeving zet extra druk op bestaande modellen en methodes. Het

optimaliseren van de voedselketen (van boer tot bord) is cruciaal voor het versterken van de lokale economie en het behoud van onze streekidentiteit. Korte ketens verminderen de ecologische voetafdruk en ondersteunen lokale producenten. Een klein deel van onze Vlaamse landbouwproducten wordt al in de korte keten verkocht (op de markt, rechtstreeks op de boerderij, via een voedselteam of groenteabonnement, via automaten, buurderijen, enz.). Steeds meer Vlamingen vinden hun weg naar de korte keten maar er is nog heel wat groei mogelijk.

De verdeling van ruimte tussen natuur, landbouw, ondernemen en wonen is een complexe uitdaging. Ruimte is een kostbare voorraad waar we zuinig mee om moeten gaan. Veel ingrepen in de ruimte hebben gevolgen voor de langere termijn en beperken ontwikkelingsmogelijkheden in de toekomst. Een duurzame ruimtelijke ontwikkeling moet tot een betere benutting en meer kansen in de toekomst leiden. Het vinden van een goed evenwicht tussen verschillende vormen van ruimtegebruik is essentieel voor een duurzame toekomst van onze streek.

De open ruimte (de ruimte tussen de stads- en dorpskernen) van de Vlaamse Ardennen is een bron van levenskwaliteit voor de omwonenden, een aantrekkingspool voor recreatie en toerisme, en een motor voor biodiversiteit en klimaatadaptatie. Evoluties in de landbouw en fenomenen als verpaarding en vertuining zetten de kwaliteit, beschikbaarheid en toegankelijkheid van de open ruimte onder druk.

Natuur en water zijn dominante krachten. Intense zomeronweders, nattere winters, lange droogteperiodes in de zomer, frequentere hittegolven,... De effecten van de klimaatverandering zijn nu al duidelijk in Vlaanderen. Blauw-groene netwerken kunnen de schade door wateroverlast beperken, het risico op verdroging verkleinen, onze ecosystemen veerkrachtiger maken en zelfs de concentratie aan broeikasgassen in de atmosfeer verminderen.

Hefbomen

Om in de Vlaamse Ardennen een uniek en rendabel samenspel van landbouw en landschap te realiseren, is een reeks van concrete hefbomen gedefinieerd die de basis kunnen zijn van beleid, bestuur en acties.

1. Van visie tot toekomstplan

- Ontwikkel een langetermijnvisie op landbouw en landschap ("land(schaps)bouw") die vertrekt vanuit duurzaamheid, lokale realiteiten en economische haalbaarheid.
- Zorg dat landbouwers en lokale besturen via een verdienenmodel bijdragen aan landschapsbeheer.
- Bouw de visie eerst intergemeentelijk uit en gebruik die als hefboom in Vlaamse en provinciale processen.
- Verbind lokale actoren (landbouwers, natuurverenigingen, besturen) in een gezamenlijk kader dat ad-hocbeleid overstijgt.

2. Klimaat en biodiversiteit als motor voor verandering

- Maak landbouw klimaatrobuust tegen 2050 via nieuwe teelten, nieuwe methodes, nieuwe technieken, erosiebestrijding en duurzaam bodembeheer.
- Verbind klimaat- en biodiversiteitsbeleid met innovatie en rendabele landbouwpraktijken.
- Ontwikkel maatregelen die haalbaar zijn voor landbouwbedrijven en stimuleren tot positief ondernemerschap.
- Zet groen-blauwe dooradering en biodiversiteit in als landschappelijke troef van de Vlaamse Ardennen.

3. De landbouwer als innovatieve ondernemer

- Zie landbouwers als ondernemers die economische én ecologische waarde creëren.
- Stimuleer hybride landbouwvormen die klassieke productie combineren met innovatie, landschapsbeheer en natuurzorg.

- Ondersteun jonge landbouwers en familiale bedrijven, met ruimte voor innovatie, opvolging en diversificatie.
- Versterk samenwerking tussen landbouw en natuur, en erken de rol van landbouw in een bredere, duurzame waardeketen.

4. Land(schaps)bouw en lokale energie

- Ontwikkel verdienmodellen waarbij landbouwers instaan voor landschapsbeheer en lokale tewerkstelling.
- Valoriseer reststromen en agro-afval voor bodemverrijking en energieproductie.
- Stimuleer lokale energieprojecten op landbouwbedrijven (bv. zonnepanelen, biomassa) en koppel die aan energiedeling en regionale initiatieven.
- Benader landbouwers als partners in de energietransitie en veranker dit in beleid en regelgeving.

5. Sterke korte keten en regionale verwerking

- Bouw verwerkingscapaciteit in de regio verder uit en verbind bedrijven in een robuust netwerk.
- Ontwikkel efficiënte distributiekanaalen, coöperaties en publieke aankopen om de korte keten te versterken.
- Promoot een regionaal label ("Terroir Vlaamse Ardennen") en stimuleer trots en herkenbaarheid van lokale producten.
- Werk systematisch struikelblokken in lokale verwerking en vermarkting weg.

6. Leren, trots en bewustzijn rond landbouw

- Ontwikkel educatieve trajecten en praktijkbezoeken die jongeren in contact brengen met landbouw, innovatie en landschap.
- Verbind scholen en landbouwers via formats als "landbouwers voor de klas" en educatieve boerderijen.
- Integreer lokale producten in scholen, rusthuizen en publieke diensten.
- Zet communicatiecampagnes op die de veelzijdigheid van landbouw tonen en polarisatie doorbreken.

7. Slimme herbestemming van hoeves en kernen

- Ontwikkel een regionaal kader voor de herbestemming van leegstaande hoeves, met oog voor innovatie en identiteit van de Vlaamse Ardennen.
- Benut de uitstroom van landbouwers zonder opvolging als kans voor kernversterking en nieuwe ondernemingsvormen (zorg, wonen-werken, coöperaties).
- Koppel herbestemming en kernverdichting aan leefbaarheid, bereikbaarheid en landschappelijke kwaliteit.

8. Trage wegen als groene aders van de regio

- Ontwikkel een samenhangend en kwalitatief netwerk van trage wegen dat dorpen, landbouwzones, natuur en recreatie verbindt.
- Zorg voor structureel onderhoud en intergemeentelijke afstemming.
- Gebruik trage wegen als instrument voor duurzame mobiliteit én landschapskwaliteit.

9. Publieke gronden als proeftuin voor innovatie

- Ontwikkel een centraal kader voor het beheer publieke gronden van lokale besturen die duurzaam beheer garanderen. Gemeentegrensoverschrijdende werking zorgt voor meer efficiëntie en toename van landschappelijke en klimatologische oplossingen.
- Richt een grondbank of intergemeentelijk beheer op om publieke gronden duurzaam te benutten.

- Zet publieke gronden in als testzones voor innovatieve landbouw en circulaire modellen.
- Werk samen met kennisinstellingen (bv. ILVO) en experts om de potentie van publieke gronden maximaal te valoriseren.
- Neem als regio een actieve rol op in Vlaamse trajecten rond publieke gronden.

Toerisme en Vrije Tijd

Uitdagingen

Toekomst van toerisme: de Vlaamse Ardennen, Vlaanderens mooiste landschap, heeft sterke troeven als toeristische regio. Het toerisme maakt een belangrijk aandeel uit van het economische weefsel van de regio, maar brengt ook uitdagingen met zich mee. Bezoekersstromen zijn soms zeer geconcentreerd wat het draagvlak bij de bevolking kan aantasten. Het spreiden in zowel tijd als ruimte van de bezoekersstromen is dan ook een belangrijke voorwaarde voor bloeiende en duurzame toeristische sector. De sector staat echter niet stil en de verwachting van de bezoekers groeit mee. Om als regio koploper te worden zullen we slim moeten investeren in unieke en verrassende belevingen die de kracht van het landschap versterken. Een aantal megatrends, zoals geopolitieke onrust, de groeiende maatschappelijke kloof, toenemende (de)connectiviteit, hyperindividualisering, enz. kunnen impact hebben op hoe het toerisme verder kan groeien en zich ontwikkelen. Het is niet ondenkbaar dat lokaal toerisme verder wordt opgewaardeerd, wat ook een impact kan hebben op de regio.

Toeristische hardware: een sterke toeristische sector ontwikkelt zich op specifieke hardware: logies, evenementen, onthaal, eet- en drankgelegenheden, belevingen, enz. De toeristische hardware van de Vlaamse Ardennen wordt gekenmerkt door kleinschaligheid, kwaliteit en diversiteit. Op vandaag is het logiesaanbod echter zeer eenzijdig en bestaat er een gebrek aan toegankelijke en duurzame overnachtingsmogelijkheden. Het is belangrijk dat de hardware de evoluerende vraag blijft volgen en innovatieve vormen worden ontwikkeld om nieuwe segmenten te bedienen en nieuwe noden in de markt op te vangen.

Vrije tijd (cultuur, sport,...) heeft veel maatschappelijke waarde, zoals betere mentale gezondheid, persoonlijk welbevinden, gemeenschapsvorming, fysieke gezondheid, vaardigheden en burgerschap. Door de groeiende maatschappelijke kloof is betaalbare vrije tijd een must. Helaas zijn er drempels die de mogelijkheid tot vrije tijd belemmeren, zoals gebrek aan aanbod, kostprijs en bereikbaarheid. Uit de bevestigingen van de lokale inwoners blijkt dat men duidelijk minder tevreden is over de jeugdvoorzieningen en een inhaalbeweging op dat vlak noodzakelijk is. Op die manier zou de regio zich verder kunnen profileren als een bruisende regio waar jonge gezinnen graag vertoeven.

Hefbomen

Tegen 2050 willen we van de Vlaamse Ardennen een regio maken waar vrije tijd en toerisme hand in hand gaan met leefkwaliteit, verbondenheid en duurzame ontwikkeling. Om deze ambities te realiseren is een reeks van concrete hefbomen gedefinieerd die de basis kunnen zijn van beleid, bestuur en acties.

1. Jongeren ruimte en kansen geven

- Ontwikkel een sterk regionaal jeugdaanbod zodat jongeren niet hoeven uit te wijken naar andere steden.
- Stimuleer jeugdparticipatie met flexibele ruimtes, begeleidingstrajecten en digitale ontsluiting van het aanbod.
- Ontwikkel belevingen en evenementen op maat van jongeren, die ook bijdragen aan de toeristische aantrekkingskracht.

2. Duurzaam toerisme als economische motor

- Zet toerisme sterker in de verf, met structurele middelen via o.a. een investeringsfonds gespijsd aan de hand van een bijdrage van de bezoekers.

- Investeer in beleving en kwaliteit van wandel- en fietsroutes, aangevuld met innovatieve concepten en digitale tools.
 - Bouw een kennishub uit waar publieke, private en academische partners samenwerken aan vernieuwend toerisme.
3. Slim hergebruik van ruimte voor vrije tijd
- Geef voorrang aan hergebruik van bestaande gebouwen boven nieuwe ruimte-inname.
 - Herbestem oude sites tot multifunctionele hubs die vrije tijd, werk en cultuur combineren.
 - Stimuleer projecten die maatschappelijke en economische functies slim verweven.
4. Toegankelijke en duurzame mobiliteit
- Versterk de ontsluiting van kernen, natuurgebieden en voorzieningen via multimodale knooppunten.
 - Bouw het netwerk van trage wegen uit als icoonproject voor zachte mobiliteit en toeristische beleving.
 - Combineer op belevingsvolle wijze infrastructuurinvesteringen met fietssnelwegen en duurzame vervoersoplossingen.
5. Vrije tijd als bindmiddel voor gemeenschappen
- Zet vrijetijdsinvulling strategisch in om verbondenheid te versterken en isolement te doorbreken.
 - Ontwikkel ontmoetingsplekken in dorpskernen die cultuur, sport en lokale bedrijvigheid samenbrengen.
 - Werk aanbod op maat uit voor diverse doelgroepen en maak inclusie een expliciete beleidsdoelstelling.
6. Sterke regionale samenwerking en identiteit
- Verbind cultuur-, jeugd-, sport- en toerismediën in één bovenlokale samenwerking.
 - Ontwikkel gedeelde communicatiekanalen, ticketing en een gezamenlijke identiteit voor de regio.
 - Organiseer bovenlokale evenementen en verbind musea, attracties en spelers in gezamenlijke formules.
7. Afgestemde en vernieuwende cultuurprogrammatie
- Stem programmatie regionaal af om doublures te vermijden en complementariteit te bevorderen.
 - Ontwikkel thematische clusters en gezamenlijke promotiecampagnes om meer publiek te bereiken.
 - Zet de uitbreiding van de UITPAS-werking in als hefboom voor zichtbaarheid en samenwerking.
8. Vrije tijd en toerisme voor iedereen
- Maak toerisme toegankelijk en betaalbaar via alternatieve logies en aangepaste infrastructuur.
 - Voorzie een regionaal netwerk van toegankelijke campingplaatsen en rolstoelvriendelijke voorzieningen.
 - Integreer toegankelijkheid structureel in investeringen en promotie, zodat iedereen welkom is.

Zorg en Welzijn

Uitdagingen

In een tijd waarin door onder andere demografische veranderingen de druk op het gezondheidssysteem toeneemt, is het essentieel dat de overheid blijft waken dat een **kwalitatief zorgaanbod** voor iedereen toegankelijk is. Het gaat dan over een breed scala aan diensten, waaronder tandartsen, huisartsen,

ziekenhuizen, woonzorgcentra, buurtzorg, thuisverpleging, kinderopvang, maaltijdbedeling, centra voor geestelijke gezondheidszorg, voorzieningen voor personen met een beperking, enz.

Een **rijk onderwijsaanbod**, van kleuter- tot hoger onderwijs, van formeel tot informeel leren, is cruciaal voor de ontwikkeling van onze samenleving als geheel. Een kind dat goed onderwijs krijgt, krijgt kansen voor de toekomst. Levenslang leren is een continue kans om te groeien, als individu en als samenleving.

Gemeenschapsvorming: in tijden van groeiende individualisering, vereenzaming en maatschappelijke polarisatie, is het van groot belang dat er actief wordt gewerkt aan verbinding tussen mensen met het oog op een warme samenleving waar iedereen telt.

Sinds enkele tientallen jaren is de **etnisch-culturele diversiteit** in West-Europese landen sterk gegroeid. Migranten komen uit alle hoeken van de wereld en verschillen sterk van elkaar op allerlei vlakken zoals etniciteit, taal, cultuur, geloofsovertuiging, motieven om te migreren of verblijfsstatuut. Verschillen binnen deze gemeenschappen nemen ook toe (eerste, tweede, derde of vierde generaties, hoog versus laag opgeleiden, rijk versus arm, werkend versus werkloos, ...). Ook op andere vlakken neemt de aandacht en ruimte voor diversiteit in onze samenleving toe (bv. generationeel, gender, seksuele geaardheid, ...). Deze evolutie schept uitdagingen en kansen. Het is belangrijk om een leefomgeving te creëren waarin mensen in al hun verscheidenheid samen kunnen leven.

Hefbomen

Om tegen 2050 van de Vlaamse Ardennen een regio te maken waar welzijn en zorg dicht bij mensen staan, is een reeks van concrete hefbomen gedefinieerd die de basis kunnen zijn van beleid, bestuur en acties.

1. Regiocluster Welzijn met slagkracht

- Richt een regionale cluster 'Welzijn' op die regie voert, lokale besturen ondersteunt en versnippering tegengaat.
- Bepaal duidelijke rollen en doelen, met verankering in meerjarenplannen.
- Start met een coördinator en laat de cluster stapsgewijs groeien naar een robuuste samenwerking. Deel resultaten transparant met partners en burgers om vertrouwen en draagvlak te versterken.
- Voorzie een vrijwilligersplatform en integreer nooddetectie, hiatenanalyse en monitoring in de werking.

2. Samenleven versterken, generaties verbinden

- Stimuleer verbindende activiteiten tussen jong en oud, verenigingen en nieuwkomers.
- Organiseer toegankelijke infomomenten en markten om inwoners wegwijs te maken.
- Versterk samenwerking tussen gemeentelijke diensten rond samenlevingsinitiatieven.
- Bevorder het gebruik van de Nederlandse taal als sleutel tot verbinding.

3. Inclusieve buurten en ontmoetingsplekken

- Ondersteun polyvalente ontmoetingscentra en maak ze toegankelijk voor inwoners uit buurgemeenten.
- Stimuleer burgerprojecten en buurtinitiatieven met logistieke en financiële steun.
- Zet straatambassadeurs in als brugfiguren en veranker inclusie in subsidiereglementen.
- Voer sensibiliseringscampagnes rond gezondheid en inclusieve verenigingen.

4. Digitaal portaal voor eerstelijnszorg

- Ontwikkel een gebruiksvriendelijk digitaal platform dat zorgactoren snel toegang geeft tot initiatieven, partners en info.

- Koppel het portaal aan de werking van de cluster en gebruik AI als slimme gids.
 - Vervang versnipperde systemen door één regionaal portaal dat efficiëntie en samenwerking verhoogt.
5. Warm onthaal en integratie van nieuwkomers
- Zet brugfiguren en integratieambtenaren in als aanspreekpunten voor nieuwe inwoners.
 - Veranker buddywerkingen en bestaande initiatieven structureel in het regionale beleid.
 - Maak onthaalbeleid een vast onderdeel van het regionale welzijnsaanbod.
6. Toegankelijkheid en bereikbaarheid voor iedereen
- Lobby voor mobiliteitsoplossingen op maat en versterk de mindermobielen centrale.
 - Ontwikkel een vrijwilligerspool die praktische hulp biedt.
 - Kijk breder dan mobiliteit: verminder ook mentale drempels, zorg voor toegankelijke gebouwen en begrijpelijke procedures.
7. Welzijnsfuncties slim clusteren in de regio
- Ontwikkel een regiovisie die inzet op clustering van functies zoals scholen, zorgvoorzieningen en sportinfrastructuur.
 - Versterk samenwerking en nabijheid door voorzieningen slim te situeren.
 - Veranker de visie in beleidsinstrumenten zodat gemeenten voorwaarden kunnen opleggen bij projecten.
8. Artificiële Intelligentie en digitalisering als hefboom voor zorg & welzijn
- Zet AI in om administratie te verminderen, rechten automatisch toe te kennen en tijd vrij te maken voor menselijk contact.
 - Organiseer groepsaankopen van sociale software en werk samen aan betere, privacyvriendelijke systemen.
 - Benut digitalisering als structurele hefboom voor efficiëntie, inclusie en toekomstgericht sociaal beleid.

Rode draden doorheen de visie

In het traject werden visies, hefbomen en acties gedefinieerd voor vijf domeinen. Hoewel elk domein zijn eigen dynamiek en beleidsnaden kent, kwamen er tijdens dit proces ook duidelijke transversale rode draden naar voren die domeinoverschrijdend richting geven aan het toekomstige beleid.

Inzetten op innovatie

Een van de belangrijkste componenten om de ambities van de visie 2050 te realiseren, is het besef dat innovatie een cruciale hefboom is om maatschappelijke, ecologische en economische uitdagingen in de Vlaamse Ardennen aan te pakken. Dit gaat verder dan technologie en omvat ook sociale, organisatorische en procesmatige vernieuwing. De veranderingen in de wereld dwingen ons tot een aantal essentiële transitie op vlak van energie, wonen, mobiliteit, voeding en industrie. In de visie 2050 maken we dit transitiedenken en de noodzakelijke innovaties die daarvoor nodig zijn tot een speerpunt.

In de landbouw vertaalt dit zich in nieuwe teelten, circulaire toepassingen en AI-ondersteunde precisielandbouw. Op het vlak van economie en werk is er nood aan een regionaal innovatiecentrum dat inzet op speerpuntclusters, en toegang biedt tot financiering, begeleiding en netwerken. In wonen en ruimte spelen innovatieve woonvormen, functiemenging en digitale renovatieplatformen een sleutelrol. In de zorg biedt digitalisering kansen om repetitieve taken te automatiseren en meer ruimte te creëren voor

menselijk contact. Ook toerisme en vrije tijd evolueren, met digitale gidsen, thematisch toerisme en mobiele infrastructuur. Innovatie is geen doel op zich, maar een noodzakelijke voorwaarde om de regio toekomstbestendig te maken.

Meer samenwerking tussen stakeholders

Samenwerking vormt de basis van een sterk regiobeleid. Structurele afstemming tussen lokale besturen, burgers, bedrijven, verenigingen en bovenlokale actoren is essentieel. In landbouw en landschap vereist dit samenwerking tussen landbouwers, natuurverenigingen en overheden rond doelen als landschapszorg en klimaatadaptatie, aangevuld met kennisinstellingen. Voor economie en werk betekent het afstemming inzake uitgiftebeleid tussen steden en gemeenten, gezamenlijke belangenbehartiging, en nauwe afstemming met onderwijsinstellingen om de arbeidsmarkt beter te bedienen. In wonen en ruimte verhoogt samenwerking rond renovatie, huisvesting en mobiliteit de efficiëntie en beleidskracht. In de zorg is een welzijnscluster en lerende netwerken nodig om versnippering te vermijden en kwaliteit te verhogen. Tot slot vragen toerisme en vrije tijd om gezamenlijke programmering, gedeeld materiaalgebruik en duidelijke rolverdeling tussen gemeenten.

Balans in ruimtegebruik

Al onze domeinen en actoren vragen ruimte om hun activiteiten uit te oefenen, en tegelijk leeft het besef dat het vrijwaren van die unieke open ruimte essentieel is voor het karakter van de Vlaamse Ardennen. Het streven naar balans in ruimtegebruik is cruciaal voor een leefbare visie op 2050. In plaats van een strijd tussen afzonderlijke belangen, zoekt onze visie naar evenwicht tussen wonen, landbouw, ondernemen, toerisme, open ruimte en mobiliteit. Slim (her)gebruik van bestaande infrastructuur en verweving van functies zijn daarbij de sleutel tot optimaal ruimtegebruik.

In landbouw en landschap betekent dit een erkenning van de rol van landbouwers in landschapszorg, inclusief eerlijke vergoeding, herbestemming van leegstaande hoeves en versterking van trage wegen als verbindend netwerk. Voor economie en werk moeten bedrijventerreinen strategisch worden ingevuld via visietoetsen en slimme clustering, afgestemd op lokale sterktes en met oog voor ruimtebehoud. In wonen en ruimte is kwalitatieve verdichting binnen de kernen cruciaal, met nadruk op hergebruik en functiemenging; lintbebouwing wordt pragmatisch aangepakt. Binnen zorg en welzijn verhoogt clustering van functies de toegankelijkheid en efficiëntie, ondersteund door een regionale ruimtelijke visie. Ook toerisme en vrije tijd moeten ingebed worden in de bestaande ruimte, met hergebruik van infrastructuur en verweving van recreatie met landbouw en natuur.

Kernversterking

Sterke dorps- en stadskernen zijn cruciaal als draaischijven voor wonen, werken, zorgen en ontmoeten. Ze verhogen de nabijheid van voorzieningen en jobs, versterken sociale cohesie en verbeteren de leefkwaliteit. In onze visie 2050 gaan gespreide verdichting en het herdenken van functionele mixen hand in hand. Zo bieden we constructieve oplossingen voor ruimtenood en het (her)activeren van de kernen. In landbouw en landschap draagt de herbestemming van hoeves en de integratie van landbouwfuncties bij aan de vitaliteit van kernen, net als streekmarkten en korte keten-initiatieven. Voor werk en economie zorgen lokale handel, horeca en diensten voor levendigheid en lokale jobs, terwijl leegstand bestreden wordt via hergebruik en renovatie. In wonen en ruimte zijn verdichting op maat, functiemenging en hergebruik van gebouwen essentieel, met ruimte voor differentiatie per kern. In zorg en welzijn creëren voorzieningen in de kern toegankelijkheid en sociale netwerken; clustering maakt geïntegreerde modellen mogelijk. Ook in toerisme en vrije tijd zijn ontmoetingsplekken zoals cultuurhuizen en sportzalen belangrijke ankerpunten.

Duurzame mobiliteit

Mobiliteit is geen doel op zich, maar een essentiële voorwaarde voor inclusie, economische groei en een doordachte ruimtelijke ordening. We erkennen dat de regio uitgestrekt is en dat niet alle

essentiële functies dichtbij beschikbaar zijn. Duurzame mobiliteit speelt hierin een sleutelrol. Nieuwe mobiliteitsmodi zorgen voor betere ontsluiting en verbinding tussen landelijke gebieden en kernen met meer activiteiten. Door sterk in te zetten op innovatie, zoals het gebruik van autonome pendelbusjes, wordt mobiliteit laagdrempelig toegankelijk voor een groter publiek. Hiermee garandeert het vlotte toegang van inwoners tot onderwijs, werk, zorg, recreatie, etc.

In landbouw en landschap vormen trage wegen een fijnmazig netwerk dat kernen, percelen en recreatiezones verbindt, met zowel ecologische als functionele waarde. Voor economie en werk is de ontsluiting van bedrijventerreinen prioritair, met nadruk op duurzame verplaatsing die ook jobs bereikbaar maakt voor wie geen wagen heeft. In wonen en ruimte volstaat het klassieke openbaar vervoer niet overal; alternatieve mobiliteitsvormen zoals deelmobiliteit en coöperatieve systemen moeten worden verkend, met de bereikbaarheid van basisvoorzieningen als leidraad. In zorg en welzijn is mobiliteit bepalend voor toegang tot ondersteuning; sociale drempels kunnen worden verlaagd via mobiele vrijwilligerspools en mindermobielen centrales. Voor toerisme is duurzame en vlotte bereikbaarheid van logies, routes en evenementen essentieel, met trage wegen, fietssnelwegen en multimodale knooppunten als hefboom.

Inclusieve samenleving

Inclusie betekent een structurele keuze om iedereen gelijke kansen te bieden in alle levensdomeinen, niet enkel voor kwetsbare groepen. In landschap en landbouw gebeurt dit via sociale landbouw, educatieve projecten en publieke aankopen die nieuwe doelgroepen betrekken, met boerderijen als leerwerkplekken of gemeenschapsakkers. In werk en ondernemen verhoogt sociale participatie door werk op maat, activering van inactieven en een betere afstemming tussen onderwijs en arbeidsmarkt. Buurtgerichte jobcreatie en inclusieve KMO's spelen hierin een sleutelrol. Voor wonen is een mix van sociale en betaalbare woningen essentieel, gecombineerd met nabijheid van voorzieningen en levensloopbestendig wonen. In zorg en welzijn versterken toegankelijke diensten, inclusieve verenigingen en lokale netwerken de samenhang. Onthaalbeleid, brugfiguren en buddywerkingen bevorderen integratie. Tot slot wordt vrije tijd inclusief via toegankelijke infrastructuur, betaalbaarheid, meertaligheid en goede bereikbaarheid.

Draagvlakcreatie

Draagvlak is essentieel om beleid niet alleen te plannen, maar ook effectief te realiseren. Transparantie, betrokkenheid, communicatie en cocreatie vormen daarbij de kern. In landbouw en landschap groeit draagvlak via educatie, storytelling, streeklabels en zichtbare initiatieven zoals markten of open boerderijdagen. Gezamenlijke visievorming met landbouwers, burgers en natuurorganisaties is daarbij onmisbaar. Voor economie en werk ontstaat draagvlak door samenwerking tussen besturen, gedeelde trajecten en het betrekken van ondernemers via netwerken en inspiratiemomenten. In wonen en ruimte helpt participatie, buurtgesprek en transparante communicatie om weerstand tegen verdichting en functiemenging te verkleinen. Binnen zorg en welzijn versterken lokale initiatieven zoals buurtambassadeurs en vrijwilligerswerkingen het draagvlak, zeker in combinatie met herkenbare aanspreekpunten en lokale verankering. Voor toerisme en vrije tijd is betrokkenheid van bewoners cruciaal; dit lukt via participatief beheer en lokale ambassadeurs.

Ondersteuning door digitalisering

Digitalisering is een hefboom voor efficiëntie, innovatie en inclusie, en ondersteunt zowel beleid als dienstverlening, ondernemerschap en burgerbetrokkenheid. In landbouw en landschap maken AI en precisietechnologie duurzamere praktijken mogelijk, terwijl digitale platformen korte ketens versterken. Ook voor jonge agritech-ondernemers biedt dit kansen. In ondernemen en werk zijn digitale tools onmisbaar, van administratie tot slimme productie, met nood aan een regionale strategie voor digitale infrastructuur en AI. Digitalisering van vergunningen en premies versnelt processen. Voor wonen en ruimte vergemakkelijkt een digitale platformen en interactieve tools de toegang tot advies en

subsidies. In zorg en welzijn verlicht AI de administratieve last en versterkt het menselijk contact, terwijl gezamenlijke softwareaankopen en een regionaal zorgportaal efficiëntie en samenwerking verbeteren. Binnen toerisme en vrije tijd vergroten digitale gidsen, ticketing en infoplatformen de toegankelijkheid en beleving.

Permanente visieontwikkeling

De snel veranderende noden van de regio vragen om een permanente en wendbare visieontwikkeling. Zo blijft er richting en samenhang in beleid en investeringen. In landschap en landbouw is een robuuste langetermijnvisie op 'land(schaps)bouw' nodig, verankerd in de lokale context maar afgestemd op hogere beleidskaders. Voor economie en werk vereist dit een regelmatige evaluatie van het regionale profiel, met structurele verankering van innovatie. In wonen en ruimte zorgt een actuele woonvisie ervoor dat we inspelen op demografische evoluties en veranderende behoeften, met aandacht voor verschillen tussen stedelijke en landelijke gemeenten. Binnen zorg en welzijn verhoogt transparantie en lerend vermogen de legitimiteit van een welzijnscluster, die doelen, impact en indicatoren opvolgt. Voor toerisme en vrije tijd is een gedeelde meerjarige visie nodig, met regionale afstemming om overlap te vermijden en complementariteit te versterken.

Samen aan de slag

Samen sterker in 2050

'Als je snel wilt gaan, ga dan alleen. Wil je ver gaan, ga dan samen.'

Dit Zuid-Afrikaans gezegde verwoordt treffend de reden voor deze toekomstvisie van de Vlaamse Ardennen. Het zou een zwaktebod zijn mocht elk van de 14 steden en gemeenten afzonderlijk een eigen toekomstvisie ontwikkelen. Ja, dat besluitvormingsproces zou wellicht sneller verlopen, maar het eindresultaat zou op veel vlakken minder succesvol zijn dan wanneer kennis, middelen, ervaring en expertise worden samengebracht.

Samenwerking als hefboom

Deze visietekst toont aan dat samenwerking tussen overheden, beleidsdomeinen, publieke en private actoren noodzakelijk is om gemeenschappelijke uitdagingen aan te pakken en de regio duurzaam te versterken. De beschreven uitdagingen en hefboomen vragen om een geïntegreerde aanpak. Daarom reiken wij de hand aan alle beleidsniveaus en regionale stakeholders om dit in partnerschap mee te realiseren.

Deze toekomstvisie is niet enkel bedoeld als richting voor de lokale besturen, maar voor alle actoren die actief zijn in de regio Vlaamse Ardennen: hogere overheden, streekparlementairen, regionale organisaties, bovenlokale verenigingen en partners uit het brede middenveld. Samen vormen zij het ecosysteem van de Vlaamse Ardennen. Door hen samen te brengen willen we nieuwe mogelijkheden tot samenwerking detecteren en van daaruit bijdragen aan de uitvoering van deze visie.

Vandaag bestaan er al heel wat samenwerkingsverbanden in de Vlaamse Ardennen. Lokale besturen werken al samen rond thema's zoals veiligheid, ruimte, wonen, mobiliteit, cultuur en landschap. Soms gebeurt dit met financiële steun van Vlaanderen, soms uit eigen initiatief. Hieruit blijkt dat maatschappelijke doelstellingen vaak beter worden bereikt wanneer mensen en middelen worden gebundeld. Door die schaalvergroting ontstaan winsten op het vlak van efficiëntie en effectiviteit.

Permanente opvolging

Een toekomstvisie is geen vaststaand doel. De wereld verandert voortdurend en ook de noden van de regio verschuiven. Hoewel dit document vertrekt van een sterke visie op 2050 als leidraad voor de verdere ontwikkeling, beseffen we goed dat dit een permanent en wendbaar proces is. Het is dan ook

essentieel dat alle belanghebbenden blijven werken aan het bijsturen van de strategische richting en aan optimale samenwerking in beleid en investeringen om deze strategie te realiseren.

Voor een daadkrachtige regio

De 14 steden en gemeenten van de Vlaamse Ardennen bundelen daarom hun krachten om een wendbare en daadkrachtige regio te vormen. Vanuit een gedeelde visie op 2050 koppelen we lokale eigenheid aan regionale uitvoeringskracht: wat we alleen niet kunnen, doen we samen beter. Door expertise en capaciteit te delen, synergiën te realiseren en middelen te bundelen, vergroten we onze impact voor meer dan 200.000 inwoners, ondernemers en organisaties in onze regio.

Efficiënte governance en structuur

Conform de visie van de Vlaamse Regering zorgt het Burgemeestersoverleg voor de strategische aansturing van de regionale samenwerking. Als centrale spil stimuleert en coördineert het Burgemeestersoverleg regionale informatie-uitwisseling, beleidsafstemming, projectontwikkeling en gezamenlijke belangenbehartiging.

Gericht op minder versnippering en meer transparantie worden de samenwerkingsverbanden gebundeld in grote clusters: veiligheid, omgeving, vrije tijd en welzijn. Zo evolueren we naar een geïntegreerd regionaal beleid, strategisch aangestuurd door het Burgemeestersoverleg.

Het Burgemeestersoverleg zorgt samen met het Overleg van Algemeen Directeuren voor rapportering en terugkoppeling naar de lokale besturen, die finaal steeds de beslissingsbevoegdheid hebben.

Op weg naar de visie 2050 verkennen we niet alleen bestaande samenwerkingsmogelijkheden, maar ook structurele paden om de bestuurskracht duurzaam te versterken. Waar de huidige instrumenten voor intergemeentelijke samenwerking hun limieten hebben, kijken we met een open blik naar alle mogelijke scenario's inzake versterkte politieke en bestuurlijke samenwerking.

Het Burgemeestersoverleg keurt deze Visie Vlaamse Ardennen 2050 goed als kader voor regionale samenwerking met behoud van de beslissingsbevoegdheid van het lokaal bestuur per concreet project of engagement.

* * * * *